

Census

- 1 שמות פרק ל
(יב) כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כְּפָר נֶפֶשׁוֹ לִיקְנוֹק בַּפְּקֻד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקֻד אֹתָם: (יג) זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשָּׂקֶל בַּשָּׂקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשָּׂקֶל מִחֻצֵי הַשָּׂקֶל תְּרוּמָה לִיקְנוֹק: (יד) כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה יִתְּנוּ תְּרוּמַת יְקוּנֹק
- 2 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף טב עמוד ב
אם ה' הסיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר: אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד מסית קרית ליי? הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותך, דכתיב +שמות ל'+ כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו'
- 3 תלמוד בבלי מסכת יומא דף כב עמוד ב
ואם היו שניהן שוין הממונה ואמר להם הצביעו וכו'. תנא: הוציאו אצבעותיכם למנין. ונימיניהו לדידהו! - מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב +שמואל א' יא'+ ויפקדם בבזק. - מתקיף לה רב אשי: ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא? ודילמא שמוא דמתא הוא, דכתיב +שופטים א'+ וימצאו אזני בזק? - אלא מהכא, +שמואל א' טו+ וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. אמר רבי אלעזר: כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר +הושע ב+ והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד. רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לארין שנאמר לא ימד ולא יספר
- 4 רש"י דברי הימים א פרק כז פסוק כד
לפי שעלה במחשבתו למנות כל ישראל לעבור על הפסוק אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ וגו' (בראשית יג) ולעבור הפסוק הבט נא השמימה וגו' (שם / בראשית / טו):
- 5 בראשית פרק יג פסוק טז
ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה
- 6 בראשית פרק טו פסוק ה
ניוצא אתו החוצה ניאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספור אתם ניאמר לו כה יהיה זרעך
- 7 רש"י שמואל א פרק טו פסוק ד
ויפקדם בטלאים - אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה מצאנו של מלך ואחר כך מנה את הטלאים לפי שאסור למנות את ישראל שנאמר במ לא יספר מרוב (בראשית ל"ב י"ב):
- 8 בראשית פרק לב פסוק יג
ואתה אמתה היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספור מרב:
- 9 רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ד הלכה ד
ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים.

מנחת אפר
למנוח

מיירי אלא כשמונה ואינו חפץ לידע תוצאת המנין ואיסורו משום עצם מעשה המנין, ולכך סמכו התם קראי דלא ימד ולא יספר לומר דמעשה המנין איסור יש בו, אך במנין זה לא חיישינן לנגף ומשוי"כ לא אייתינן לקרא דכי תשא. ואף דלכאורה יקשה מדאייתנין קרא ד"ויפקדם בטלאים" דכתיב בשאול והתם לתוצאת המנין היה לידע מנין היוצאים למלחמה, מ"מ כבר נתבאר מש"כ החיד"א דבמנין חלק מן העם אין בו חשש מגיפה ולהכי א"ש דאף זו ראייה היא דאיסור המנין נוהג אף שלא במקום סכנה, ודו"ק.

10
ובאמת נראה דשני דינים יש באיסור המנין, א' עצם מעשה המנין שנאסרה ב' ידיעת המספר שיש בה סכנת מגפה ועין רע, ושני דינים אלה שתי סוגיות הם, דהא דאמרו בברכות גבי מעשה דדוד וסמכוהו אקרא דכתיב באורייתא "ולא יהיה בהם נגף" וכו', היינו משום דהתם באיסור המנין כדי לידע מספר בני ישראל עסקינן, ולפי שיש בו עין רעה, ולכן לא אמרו שם איסור כלל אלא סכנת הנגף בלבד, אולם בסוגיא דיומא לא

11 (4) מגן אברהם (או"ח קנו:ב) אסור למנות ישראל אפי' אינו מכוון למנות רק להטיל גורל אפי' לדבר מצוה אלא מוציאין אצבעותיהם ומונין אצבעותיהם [יומא דף כב]

12 ספר האורה (ח"א סי' נה) מכנסין לבי כנישתא ובעי למידע אי הוה עשרה, קיימא לן דאסור למנות אפילו לדבר מצוה, והיכא עבדו, פתח חד ואני, תניין ברוב, ג' חסדן, ד' אבוא, ה' ביתר, וכד משלמי האי פסיקא על האי סידרא, ידעו דאיכא עשרה

13 כף החיים (או"ח סי' נה ס"ק יא) בפר"ח אות א' וכ"כ בחס"ל אות יוד וסיים וז"ל, "ורבים טועים ומונים אב"ג דמשמע להו דהאיסור הוא לומר אונן דוס (פ"י אחד שתיים) אבל א"ב שרי, וטעות הוא בידם, אלא יראו במרעית העין וימנו במחשבה"

14 רמב"ן במדבר פרק א פסוק ב כי רחוק הוא אצלי שלא יזהר דוד במה שאמר הכתוב (שמות ל יב) ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם... אבל כפי דעתי היה הקצף עליו בעבור שמנאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא, רק לשמח לבו שמלך על עם רב, וראיתי במדבר סיני רבה (ב יז), ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אמר, כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו, איזה זמן נמנו לצורך בימי משה ובדגלים ובחלוק הארץ, שלא לצורך בימי דוד:

ויתכן עוד שנפרש ונאמר כי דוד צוה למנות כל איש ישראל, רצוני לומר מבו שלש עשרה שנה ומעלה שהוא איש, כי לא נזכר במנינו "מבן עשרים שנה ומעלה", כי חשב במה שאמר "ולא יהיה בהם נגף" שהוא בשקלים שהם כופר להם, שאין ה' חפץ שיהו כל ישראל בגדר מנין, שהוא ירבו ככוכבי השמים כאשר אמר (בראשית טו ה) אם תוכל לספור אותם.

ועל דעת מדרש אגדה (ברכות סב ב) שהיה שם מנין ממש, טעו כלם.

רמב"ן (שמות ל:יב) ומפני שלא נתפרש כאן אם היא מצות דורות, או לשעה למשה במדבר, טעה דוד ומנה אותם בלא שקלים

- 15 Maharsha explains that Exodus 30:12 might be understood as requiring the contribution of a half-shekel for each person as "a ransom for his soul unto the Lord" because of the prior transgression incurred in serving the golden calf. However, absent such transgression, it might be presumed that a census poses no danger and hence is not prohibited.
- 16 Maharal of Prague, *Gur Aryeh*. Exodus 30:12, explains that David erred in assuming that danger of an "evil eye" existed only in the wilderness where all of Israel was assembled in one location.
Maharal of Prague, *Gur Aryeh*. Exodus 30:12, comments that David believed that the half-shekel donated annually by each person for the purpose of purchasing communal offerings was sufficient to serve as "ransom."
- 17 Ben Yehoyada, *Brachot* 62b asserts that David erred in assuming that the prohibition pertained only to a census Conducted in the wilderness which was a place of danger but not in the Land of Israel where the merit of residence in the land protects against danger.
- 18 *Levush* further comments that the true import of the commandment was not known until after the misfortune which occurred following David's census.
- 19 Rav Unterman תשלב, Rabbi Weinberg, *Seride; Esh*, II, no. 48, Rabbi Uziel, *Mishpetei Uzi'el, Choshen Mishpat, keJalim*, no. 2, Rabbi Kasher, *Torah Shleimt:lh*. XXI, 1611, permit the taking of a census on the grounds that it is conducted indirectly by means of written documents and is undertaken for a legitimate purpose
- 20 Rabbi Schwartz, *Mispar Bnei Yisra'eI* p. 31, note 11, and p. 36, note 1, cites an assertion to the effect that, when the approximate size of the population is already known, a census designed to yield more precise figures does not serve a legitimate "purpose". This appears to have been Rabbi Waldenberg's major reservation with regard to the 5721 censuses as recorded in *Tzitz Eli'ezer*, VII, no. 3, sec. 53.
2. Rabbi Goren further contends that the concept of "purpose" or "necessity" (*tzorech*), as formulated by Ramban, is limited to a need involving elimination of danger to life.
- 21 R. Jacob Zevi Mecklenburg, *Ha-Keav Vehakabalah*, Exodus 30:12, advances a novel view in stating that a portion of the populace may be counted indirectly by means of pieces of shard, or lambs, or the like. However, in his opinion, the entire populace may never be counted even indirectly other than by means of half-shekels which serve as a "ransom."

22 3. Rabbi Goren further contends that a census of the population of the State of Israel may constitute a counting of "all of Israel".

23 1. Rabbi Goren concedes that were each individual to fill out a separate form, the subsequent counting of the forms themselves i.e., the counting of individual pieces of paper, would present no problem. However, he views the counting of individual names recorded on such forms as being significantly different in nature.

24 Ralbag, Numbers 1:2 and Numbers 26:53, who declares categorically that the counting of written names is not encompassed within the prohibition. Contradicting the view of other biblical commentators, Ralbag states that the later censuses undertaken by Moses were not conducted by means of collection of half-shekels but "according to the number of names"

25 במדבר פרק א פסוק לח לַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַר פָּרָק א פסוק מב בְּנֵי נִפְתָּלִי

העמק דבר (מב) בני נפתלי - שמעתי מפי מוחני הגאון מוהרי"ך ז"ל בשם האר"י הקדוש, שמתחלה היו מניחין כל הפתקאות דכל ישראל במדינה גדולה אחת, ואחר כך באו כל הנשיאים כל אחד במדינה שלו, ובוררים כל אחד הפתקאות, וכל נשיא שמאל אחד משבטו היה מטיל במדינתו, ואחר כך מנה מה שנתקבץ במדינתו, משום הכי כתיב וכו' וכו' פירוש זה הפתקא שייך לזה השבט, אבל בני נפתלי האחרון לא היה נשיא שלו צורך כלל, אלא כל שבטו נשאר במדינה הגדולה, משום הכי כתיב בני, כל זה שמעתי ומה למדנו דעת האר"י ז"ל כמש"כ שהיו מניין שמות הכתובין

26

27 שו"ת כתב סופר (יו"ד סי' קו) לפע"ד מדאמרין ביומא כ"ג ע"ב המונה ישראל עובר בל"ת דלא ימד ולא יספר שמע מינה אפילו כותב ולא מוציא בפיו עובר, דאל"ה למה ליה בזק וטלאים לשאול המלך (כדכתיב ויפקדם בבזק ויפקדם בטלאים) ויזאב נמי אמאי לא מנס בכתב

28 כדי להבטיח שיתוף פעולה מירבני מצד התושבים במילודי שאלדני המפקד, הוחלט לאחרונה על שינוי בתהליך רישום "מס' סידור" ו "סה"כ" הנפשות בשאלוך על ידי הפוקד.

29 Various modifications were introduced in conjunction with the 5743 census as a result of an agreement between the government and the Chief Rabbinate. The agreement provided that only names of family members would be recorded, that the accompanying numbers on the blank lines provided for this purpose would be eliminated and, as noted earlier, that the number of persons in the household would not be totaled by the census-takers. The agreement further provided that the tabulation of all demographic information be performed entirely by means of electronic devices and that the process in no way involve calculations performed by human beings

שהעירוי הראשל"צ הרב מרדכי אליהו כי עיקר החשש בספירה הנו תהליך הספירה ע"י האדם עצמו הן בשל עין הרע הנובעת מספירה בראית הנמנים, והן בשל עצם אסור הספירה אולם במחשב הרי זה מוגדר כגרמא בספירה, ולא כפעולתו הישירה של האדם, וא"כ בנידון וידן שעיקר החשש מספירה ע"י האדם מונעת ספירת המחשב חשש זה, והופכת לגרמא בלבד. משא"כ במצה, וציצית, עיקר השאלה היא הזיקה שבין האדם והמעשה, וע"י תהליך ההפעלה ניתן לראות את האדם כיוצר הפעולה, אפילו שאינו עושה ישירות.

30

31 At least two authorities, Klei Chemdah, Parshat Ki Tissa, and Nachal Eitan 6:10, sec. 7, assert that the danger inherent in the taking of a census is entirely independent of any prohibition concerning counting the populace. Therefore, according to these authorities, even in situations in which (according to some opinions) no prohibition pertains, e.g. only a portion of the populace is counted or the census is taken by indirect means, the procedure nevertheless involves an inherent danger and should be eschewed for that reason.